

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ**

ГРЕБЕНЬОК ІНЕССА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 658.5:338.242:621

**СОЦІАЛЬНІ ФУНКЦІЇ ПОВЕДІНКОВИХ МОДЕЛЕЙ ПІДПРИЄМСТВ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Тернопіль – 2014

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Вінницькому національному технічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України **АНДРУШКІВ БОГДАН МИКОЛАЙОВИЧ**, Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри менеджменту інноваційної діяльності та підприємництва

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України **КУЦЕНКО ВІРА ІВАНІВНА**, Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», головний науковий співробітник відділу соціоекологічних проблем сталого розвитку

доктор економічних наук, доцент **ПОДОЛЬЧАК НАЗАР ЮРІЙОВИЧ**, Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, професор кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва

Захист відбудеться «___» _____ 2014 р. о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.052.05 Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України за адресою: 46001, м. Тернопіль, вул. Білогірська, 50 (корпус № 10, зал засідань).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя за адресою: 46001, м. Тернопіль, вул. Руська, 56.

Автореферат розісланий «___» _____ 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

 Л. М. Мельник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасне реформування економіки України відбувається в трансформаційних умовах функціонування і практично без урахування соціальної компоненти. Як свідчить досвід, такі обставини носять здебільшого соціально дестабілізуючий характер. У таких умовах потенціал ринкових відносин у діяльності підприємств цієї групи залишається мало реалізованим. Це підтверджується як загальними тенденціями розвитку вітчизняної промисловості, так і підприємств сільськогосподарського машинобудування зокрема. При цьому стан сільськогосподарського машинобудування є одним з основних індикаторів результативності та ефективності ринкового реформування, адже саме ця галузь відіграє детермінантну роль в індустріальному та постіндустріальному розвитку всього народногосподарського комплексу. Водночас вітчизняний досвід свідчить, що наявна дисфункціональність розвитку вітчизняних підприємств проявляється насамперед у соціальних аспектах їхньої діяльності.

Дослідження соціальних функцій підприємств можна віднести до тих питань, які традиційно викликали інтерес з боку вчених-економістів і практиків. Спектр наукових підходів до пояснення економічної ролі соціальних аспектів функціонування інституту підприємства було сформовано на основі фундаментальних досліджень Дж. Бюкенена, М. Вебера, Т. Веблена, В. Зомбарта, Р. Кантільона, Дж. Кейнса, Г. Клейнера, Р. Коуза, К. Маркса, А. Маршала, Ф. Найта, Д. Норта, Г. Саймона, Ж-Б. Сея, А. Сміта, Й. Шумпетера та ін. Зазначені питання на сучасному етапі розвитку економіки вивчали такі науковці як Б. Андрушків, М. Білопольский, В. Войтко, Т. Долгопятова, В. Дементьев, Н. Карачина, Г. Капленко, Н. Кирич, А. Кудінова, В. Куценко, О. Новікова, В. Пастухова, Н. Подольчак, О. Прутська, І. Скворцов, П. Харів, Н. Шibaєва, ін.

За всієї важливості теоретико-методичних та прикладних здобутків у роботах цих дослідників, слід відзначити фрагментарність опису теорії соціальних функцій підприємства, відсутність достатньо систематизованих і коректних методик оцінювання ефективності їх реалізації, різні тлумачення ролі та проблем соціальних функцій, а також відповідних економічних наслідків у разі реалізації різних варіантів розвитку підприємств. Якщо розглядати проблеми сучасних вітчизняних промислових підприємств, то, за важливості всіх інших аспектів їхньої діяльності, аналізування соціальної функції діяльності підприємства за перебігом здійснення ринкових реформ в Україні і відповідне пояснення причин кризового стану залишається з наукової точки зору висвітленим не повною мірою. Недостатньо вивченими залишаються також аспекти динаміки підприємств цієї групи з огляду на поведінкові характеристики.

Усе це вимагає розроблення та/або уточнення методичних положень, сукупності теоретичних постулатів і комплексу прикладної їх реалізації для управління підприємством через вплив на його поведінку та з урахуванням критеріїв досконалості реалізації саме соціальних функцій за відповідною

моделлю економічної поведінки. Актуальність зазначених проблемних питань зумовили вибір теми дисертації, мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Дисертаційне дослідження виконувалося у рамках науково-дослідної роботи Вінницького національного технічного університету за госпрозрахунковою темою «Розробити рекомендації із детінізації та стимулювання соціально-економічного розвитку (на прикладі підприємств і організацій Вінницької обл.)» (номер держреєстрації 0112U008503), де автором безпосередньо опрацьовано залежності між економічними і соціальними показниками діяльності вітчизняних підприємств у процесі ринкових реформ.

Мета й завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування та розроблення теоретико-методичних та прикладних засад оцінювання, реалізації та управління соціальними функціями поведінкових моделей підприємств сільськогосподарського машинобудування.

Досягнення наміченої мети обумовило постановку і вирішення таких завдань:

- розкрити економічний зміст категорії «соціальні функції підприємства» та обґрунтувати доцільність створення і вдосконалення системи соціального менеджменту на підприємствах;

- сформувати теоретико-концептуальну основу ієрархічної ярусності соціальних функцій підприємства;

- визначити функціональну роль мультиплікативного механізму реалізації соціальних функцій на підприємстві сільськогосподарського машинобудування та оцінити його ефективність;

- розвинути типологізацію поведінкових моделей розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування на основі аналізування за критерієм реалізації соціальних функцій;

- здійснити інтерпретацію стратегій розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування на основі реалізації потенціалу системи управління соціальними функціями для підприємств різного рівня ефективності і моделей поведінки;

- розробити адаптивно-аналітичну модель організації інвестиційної підтримки соціальних функцій підприємства на основі координації дій, яка забезпечить соціально орієнтований розвиток підприємства із високими, ринково адаптованими економічними показниками.

Об'єктом дисертаційного дослідження є процес реалізації соціальних функцій підприємств сільськогосподарського машинобудування.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних і практичних аспектів забезпечення результативності реалізації соціальних функцій поведінкових моделей підприємств сільськогосподарського машинобудування.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовано сукупність загальнонаукових методів, зокрема: *логічний* – для визначення причинно-наслідкових зв'язків при формуванні моделей соціально-економічної поведінки підприємств (розділи 1–3), *аналізу і синтезу* – для вивчення об'єкта і предмета дослідження (розділи 1–3); *системний* – для опису моделі реалізації соціальних

функцій підприємства (розділи 1–2); *історичний* – у процесі дослідження змін у діяльності підприємств – об’єктів дослідження та умов їх функціонування, а також загального інтелектуального комплексу теорії соціальних функцій (розділи 1–3); *функціонально-структурного аналізу* – у процесі виділення напрямків цільового призначення функцій управління, у т.ч. соціальних функцій підприємств – об’єктів дослідження (розділ 2); *анкетування та експертних оцінок* – для отримання експертних даних щодо виявлення чинників реалізації функцій управління, у т.ч. соціальних функцій, а також визначення пріоритетних чинників впливу на результативність реалізації соціальних функцій та зворотній вплив на показники економічної діяльності підприємств (розділи 2–3), *бального оцінювання, групування, ранжирування* – для оцінювання сукупності характеристик системи управління, що здійснюють найбільший вплив на соціально-економічні показники підприємств, а також при диференціації підприємств – об’єктів дослідження за сукупністю критеріїв відповідно до предмету та об’єкту дослідження (розділи 2–3), *методи статистичного аналізу*: у процесі оцінювання тенденцій та математичної інтерпретації моделей розвитку досліджуваних підприємств (розділи 2–3), у т.ч. *кореляційного аналізу* – для визначення взаємовпливу процесів реалізації функцій управління та формування соціально-економічних показників підприємства (розділи 2–3) та *індексації* – для встановлення набору індексів, що характеризують склад управлінських дій, пов’язаних із забезпеченням покращення процесу управління у рамках функціональної взаємодії економічної та соціальної підсистем підприємств (розділи 2–3) та ін.

Інформаційною базою дослідження слугували відповідні Закони України, Укази Президента України, законодавчі та нормативно-правові акти Верховної Ради України, постанови Кабінету Міністрів України, які стосуються розвитку сільськогосподарського машинобудування України; відповідні статистичні дані; відомі результати монографічних досліджень та інша первинна і вторинна наукова інформація, у т.ч. щодо діяльності підприємств – об’єктів аналізування; результати анкетування та інтерв’ювання керівників і персоналу підприємств, а також публікації у засобах масової інформації, спостереження, інформаційні ресурси мережі Internet. Як безпосередні об’єкти аналізу, досліджувалися підприємства сільськогосподарського машинобудування Вінницької області.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретичних засад та розробленні практичних рекомендацій щодо формулювання системи заходів, що дозволяють підвищити ефективність діяльності підприємств на основі використання потенціалу соціального менеджменту. До результатів, які мають наукову новизну різного ступеня, можна віднести:

вперше:

– розроблено адаптивно-аналітичну модель організації інвестиційної підтримки соціальних функцій підприємства на основі координації дій, яка забезпечить соціально орієнтований розвиток підприємства із високими, ринково адаптованими економічними показниками. На основі управління

соціальними функціями підприємств запропоновано концепцію побудови стратегії розвитку підприємства;

удосконалено:

– інтерпретацію стратегій розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування на основі реалізації потенціалу системи управління соціальними функціями для підприємств різного рівня ефективності і моделей поведінки, в основу формалізації якої, на відміну від інших підходів, покладено ступінь реалізації виробничих та соціальних функцій підприємства та співвідношення основних показників ефективності діяльності підприємства (обсягів виробництва, рентабельності, ефективності менеджменту, інших кількісних та структурних характеристик), що дозволило встановити безпосередній зв'язок між станом і результативністю соціального менеджменту на вітчизняних машинобудівних підприємствах та забезпечити ефективність їх діяльності в останні роки;

– методичні підходи до опису мультиплікативного механізму реалізації соціальних функцій на підприємстві сільськогосподарського машинобудування та оцінювання її ефективності, які, на відміну від існуючих положень, передбачають визначення відповідного ефекту синергії взаємодії соціокультурних і виробничо-технологічних чинників;

набули подальшого розвитку:

– трактування категорії «соціальні функції підприємства», яке, на відміну від традиційних підходів, базується на ідентифікації чинників ефективності управлінського процесу та доведенні можливостей економічного використання потенціалу соціального менеджменту з урахуванням особливостей кожного окремого підприємства, в основі чого запропоновано методику оцінювання, яка передбачає врахування як реальних та потенційних втрат внаслідок недосконалого управління, так і потенціалу зростання ефективності такого управління;

– типологізація поведінкових моделей розвитку промислових підприємств на основі аналізування за критерієм реалізації соціальних функцій, що, на відміну від інших, ґрунтується на оцінці динаміки соціально-економічних показників, які характеризують досліджуваний процес;

– теоретико-концептуальна основа ієрархічної ярусності соціальних функцій підприємства, яка базується на принципі детермінуючої і підпорядкованої ролей та конкретизує критерії і показники ідентифікації соціальних функцій підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у широких можливостях використання отриманих результатів та розроблених рекомендацій, що є комплексом прикладних розробок з формування ефективної соціально-економічної моделі розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування. Безпосередню практичну значимість, зокрема, мають:

– методичні рекомендації щодо оцінювання та математичної інтерпретації поведінкових моделей реалізації соціальних функцій підприємств, які нададуть можливість керівникам і аналітикам підприємств адекватно оцінити соціально-економічний стан підприємства, прогнозувати і моделювати його розвиток;

– пропозиції щодо стимулювання соціально орієнтованої поведінки підприємств сільськогосподарського машинобудування на засадах синтезу прикладних положень теорії контрактів і державного регулювання, що надасть змогу керівникам підприємств приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо формування ефективної соціально-економічної моделі розвитку.

Розроблені методичні і науково-прикладні рекомендації використані у діяльності підприємств, що підтверджується відповідними довідками: ТОВ «Новітні конструкції» (довідка від 26.08.2013 № 431), ПАТ «Укргідроенерго» (довідка від 17.09.2013 № 103), ТОВ «ОСП Корпорація Ватра» (довідка від 23.10.2013 № 647), ТОВ «Унібуд-КГ» (довідка від 29.08.2013 № 101-28), а також у роботі департаменту будівництва обласної державної адміністрації Вінницької області (довідка від 04.04.2013 № 397/03).

Основні положення дисертаційної роботи використано у навчальному процесі Вінницького національного технічного університету під час викладання дисциплін: «Ділове адміністрування», «Основи менеджменту», «Менеджмент організацій», «Планування та економічне прогнозування» (акт впровадження від 21.03.2014).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є особисто виконаною науковою працею, у якій викладено авторський підхід до вирішення проблеми формування, оцінювання та управління соціальними функціями вітчизняних підприємств сільськогосподарського машинобудування. Усі наукові результати, викладені в дисертації, отримані автором особисто та відображені у наукових публікаціях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті положення, які є індивідуальним внеском здобувача, що конкретизовано у списку праць за темою дисертації.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження пройшли апробацію на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях, зокрема: «Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика» (Луцьк, 2010), «Теорія і практика сучасного підприємства в контексті парадигми економічної безпеки» (Вінниця, 2010), «Проблеми облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством» (Вінниця, 2011), «Економіко-правові особливості розвитку України та її регіонів в умовах євроінтеграції» (Сімферополь, 2011), «Тенденції управління фінансовими та інноваційними процесами в умовах ринкових перетворень», (Вінниця, 2012), «Облік, контроль та аналіз на підприємствах АПК: стан та перспективи розвитку» (Вінниця, 2012), «Теорія та практика управління економічним розвитком» (Київ, 2012), «Тіньова економіка: генезис, джерела розвитку, перспективи подолання та цивілізованої інтеграції» (Вінниця, 2013), «Стан та перспективи розвитку інформаційних технологій в економіці та бізнесі» (Вінниця, 2013), «Проблеми облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством» (Вінниця, 2014), «Інноваційний розвиток: економіка, управління, інформаційні технології, право, освіта» (Вінниця, 2014) та ін., а також на щорічних (2010–2014) звітних наукових

конференціях та науково-методичних семінарах кафедри менеджменту та моделювання в економіці Вінницького національного технічного університету.

Публікації. За темою дисертації опубліковано 20 наукових праць загальним обсягом 4,63 друк. арк., з яких 8 – у наукових фахових виданнях України та 2 у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз, 11 тез доповідей у збірниках та матеріалах міжнародних, національних та регіональних науково-практичних конференцій.

Структура і обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, 3-х розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 290 сторінок, основний текст – 237 сторінок. Робота містить 37 рисунків та 41 таблицю, список використаних джерел, що налічує 259 найменувань, 4 додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, викладено його наукову новизну і практичне значення та представлено дані про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі «**Теоретичні та прикладні аспекти управління соціальними функціями поведінки підприємств**» представлено концептуальне обґрунтування універсальної ролі соціальних функцій економіки, економічної діяльності підприємства як суб'єкта такої діяльності; висвітлено основні елементи сучасної поведінкової теорії підприємства та відповідної методології опису на цій основі соціальних функцій, у т.ч. з точки зору критерію соціоповедінкових аспектів теорії управління; здійснено загальне аналізування особливостей реалізації соціально-економічних функцій вітчизняних промислових підприємств у ринковій економіці.

Результати теоретичних досліджень дозволили сформулювати уявлення про необхідність моделювання оптимальних параметрів сучасного інституту виробничого підприємства на основі реалізації ефекту максимізації комплексної результативності всіх використовуваних факторів – і економічних, і соціальних. При цьому акцентовано увагу на констатації чіткого узгодження ролі економічних (ринкових) і соціальних чинників суспільного розвитку за критерієм належної (очікуваної) реалізації соціальних функцій репрезентативного підприємства.

Основні тенденції розвитку вітчизняної економіки у період ринкових трансформацій засвідчили той факт, що соціальний статус підприємства в структурі сучасного українського суспільства вже традиційно залишається нестійким. Звідси економічна наука повинна розглядати – як один із складових елементів предмету свого дослідження – завдання побудови моделі ефективності реалізації соціальних функцій підприємств. Це обумовлює необхідність у поглибленні наукових досліджень у сфері соціальної відповідальності сучасного вітчизняного бізнесу та інституту репрезентативного підприємства. Водночас можна зробити висновки, що сучасний етап розвитку теорії підприємства характеризується зміщенням акценту із суто економічних критеріїв на

управлінські й соціокультурні аспекти. Водночас теза про співвідношення економічних і соціальних функцій підприємництва та сучасних соціально-економічних суспільних відносин потребує фактологічного підтвердження.

У процесі дослідження ідентифіковано основні підходи до трактування типів економічної поведінки, де соціоповедінковий аспект обрано як методологічно визначальний. Відповідно запропоновано концепцію ієрархічної ярусності соціальних функцій підприємства (рис. 1).

Рис. 1. Концепція ієрархічної ярусності соціальних функцій підприємства

У другому розділі «**Аналіз використання поведінкових моделей реалізації соціальних функцій підприємств сільськогосподарського машинобудування**» представлено результати аналізування тенденцій та стану соціально-економічного розвитку українського сільськогосподарського машинобудування загалом та особливостей соціально-економічного розвитку сільськогосподарського машинобудування Вінницької області, соціально-економічного стану та ефективності діяльності підприємств галузі зокрема; розглянуто та надано оцінку основним тенденціям соціалізації економічного розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування, де обґрунтовано принципи узгодження організаційної легітимізації та ефективності як основи управління соціальними функціями підприємств.

Результати проведеного дослідження засвідчили, що для вітчизняного сільськогосподарського машинобудування характерним є тривалий депресивний стан (табл. 1), який характеризується переважно незадовільними соціально-економічними показниками впродовж всього пострадянського періоду, а також відсутністю яскравих прикладів модернізації чи здійснення ефективних проектів розвитку.

Таблиця 1

Загальний стан машинобудування Вінницької області за період 1991–2013 рр.

Показник	1991 р.	2000 р.	2013 р.
1. Кількість машинобудівних підприємств	57	54	44
2. Кількість працюючих, тис. осіб	116,8	26,0*	7,9*
3. Частка галузі у структурі обсягів реалізованої промислової продукції по області, %	20,1	13,6	6,5
4. Рентабельність продукції машинобудування, %	60,3	-3,3	5,9

* – за умови неповного робочого дня

Дослідження досвіду підприємств галузі машинобудування у Вінницькій області засвідчило, що соціальні втрати мали безпосередню кореляцію із погіршенням економічних показників і були представлені згортанням практично всіх соціальних функцій підприємств. Втрати соціальних функцій носили збитковий характер. Як свідчить досвід галузі, у кризові періоди економія за рахунок соціальних витрат (функцій) здійснювалася як першочерговий захід. Слід особливо підкреслити, що історія розвитку зазначених підприємств у період формування ринкових відносин не мала альтернативних сценаріїв. Звідси вітчизняний бізнес характеризується далеко не повним використанням соціальних чинників управління для підвищення економічних показників підприємств, а стратегії їхнього розвитку, які б враховували соціальну складову як невід’ємний елемент філософії бізнесу, потребують наукового і прикладного обґрунтування.

Не зважаючи на особливий статус АПК в економіці країни, сільськогосподарське машинобудування, маючи значний потенціал, залишається швидше технологічно доповнюючим виробництвом за збереження агресивної політики імпорту техніки і технологій. Урядові програми розвитку галузі є здебільшого декларативними намірами. Галузь залишається інвестиційно мало привабливою. Результати аналізування зафіксували переважно негативні тенденції у розвитку підприємств – об’єктів дослідження (рис. 2).

На більшості підприємств сільськогосподарського машинобудування регіону продовжує спостерігатися незначний рівень середньої заробітної плати і постійне зменшення кількості працівників, що ускладнює проблему низької продуктивності праці, умотивованості персоналу, відновлення соціальних функцій підприємств до економічно і суспільно виправданих масштабів.

У третьому розділі «**Напрями активізації розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування за соціальними функціями**» сформовано концепт теорії соціальних функцій підприємства, де здійснено обґрунтування адекватності типізації економічної поведінки підприємств за

критерієм соціальних функцій та аналітичне обґрунтування типізації за фактологічними даними; представлено результати типізації машинобудівних підприємств – об'єктів дослідження за економічною поведінкою; здійснено опис запропонованого інструментарію та механізмів стимулювання соціально орієнтованої поведінки підприємств.

Характеристика соціально-економічного розвитку

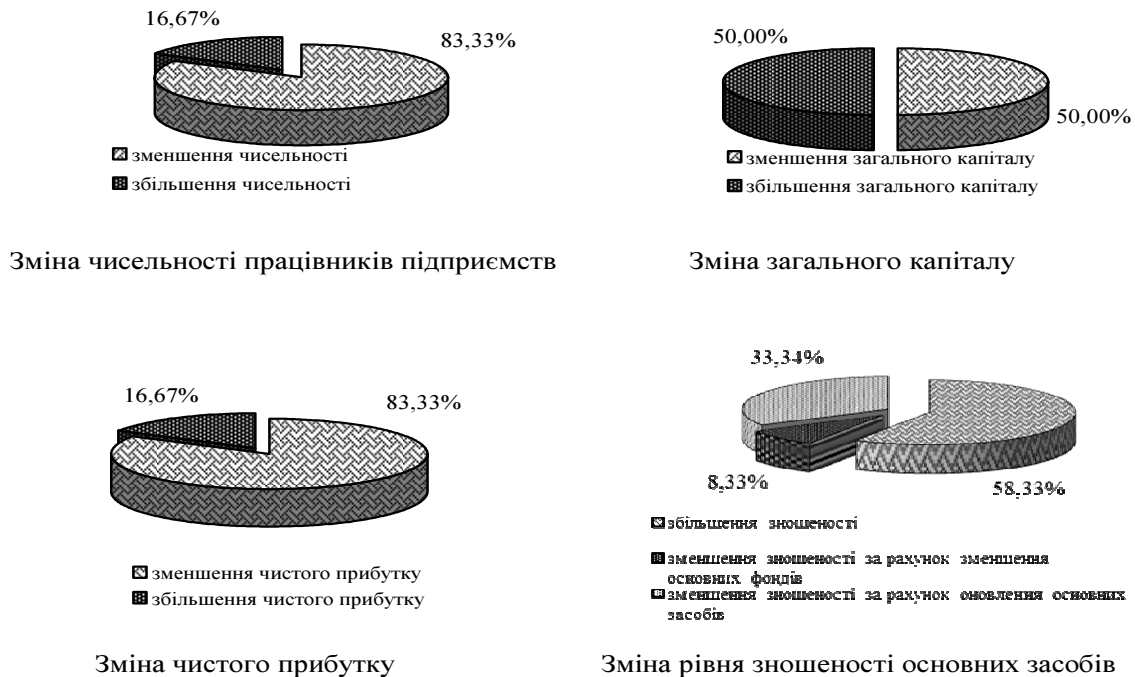

Рис. 2. Групування підприємств сільськогосподарського машинобудування за показниками розвитку (% підприємств Вінницької обл., 2013)

Визначення логіки модернізації ґрунтується на концепті того, що змінити економічну систему можливо лише шляхом взаємоузгодженого впливу на відносини власності, тип конкуренції, систему оплати праці та характер соціально-економічного партнерства. В основу реформування покладено загальний критерій – наявність відповідних мотивацій на кожному ярусі вище зазначених чинників. Інтерпретація даної моделі представлена на рис. 3, де відображено характеристики реального стану підприємств (ліва частина рисунку) та їх ідеального стану (права частина). Так, за ідеальний стан було обрано соціоринкову модель поведінки підприємства, яка за всіма факторами моделі відрізняється від реального стану. Останній розглядається за аналогією визначеної у дисертації рентоорієнтованою поведінкою підприємств як найбільш характерною сьогодні в Україні.

Рис. 3. Мотиваційна модель трансформації соціально-економічної системи підприємства

Таким чином, усі управлінські дії повинні мати опис того, як вони сприятимуть трансформації реального стану до ідеального та відповідних характеристик за всіма чинниками моделі – відносин власності, типу конкуренції, політики оплати праці, характеру соціального та економічного партнерства. Відповідно на початковому етапі регуляції повинні бути зосереджені на чиннику «відносини власності» в інтерпретації видозміни тих дисфункціональних форм корпоративної власності і корпоративного управління, які домінують на даний час в Україні, що означає розроблення низки

нормативно-законодавчих актів і документів, які б унеможливили здійснення опортуністичних моделей у корпоративному управлінні підприємствами. Це об'єктивно обумовить зміну типу конкуренції між основними групами економічних агентів на підприємствах, яка в ідеальному вигляді тяжітиме до варіанту узгодження інтересів і, відповідно, цілей і стратегії розвитку підприємства. Для підприємств сільськогосподарського машинобудування це означає домінування виробничоорієнтованої стратегії розвитку, узгодженої із критеріями активізації соціальних функцій.

Аналіз змін соціально-економічних показників досліджуваних підприємств із соціоринковою моделлю поведінки засвідчив наявність чітко визначеного ефекту результативності інвестиційної підтримки соціальних функцій (табл. 2).

Таблиця 2

Оцінювання результативності інвестиційної підтримки соціальних функцій підприємств

Показники результативності інвестиційної підтримки	ПАТ «Барський машинобудівний завод»		ВАТ «Калинівський ремонтно-механічний завод»	
	2000	2013	2000	2013
Рентабельність діяльності, %	-2,0	78,0	5,5	66,0
Частка витрат на оплату праці у структурі загальних витрат, %	14,0	48,0	17,0	41,0
Питома вага витрат на навчання персоналу в загальній сумі витрат на персонал, %	–	0,7	0,02	0,66
Частка мотивувальних витрат у витратах на оплату праці, %	0,5	38,6	1,9	29,3
Зростання прибутку підприємства, яке отримано за рахунок зміни продуктивності праці та відшкодування витрат на персонал у результаті здійснення інвестиційної підтримки персоналу (цей показник слід розраховувати з допомогою багатофакторної моделі вимірювання продуктивності та результативності роботи підприємства), млн.грн.	–	2,340	–	0,77

У процесі реалізації соціальних функцій відбувалося покращення економічного стану підприємств, що стало результативним показником стосовно підвищення умотивованості трудового колективу і, як наслідок, підвищення продуктивності праці, а також зменшення додаткових транзакційних витрат, пов'язаних із персоналом. Таким чином, отримані результати аналізування досвіду підприємств соціоринкової поведінки підтвердили ефективність розвитку підприємства за ідеології інвестиційної підтримки соціальних витрат.

Щодо визначення зовнішніх чинників, які б мали системний характер впливу управлінських заходів на модель поведінки репрезентативного підприємства, то слід зазначити, що сутність питання полягає у визначенні та легітимізації загальної ідеології регуляції, спрямованих на стимулювання соціоринкової організаційної поведінки. Структуру адаптивно-аналітичної моделі опису такої системи заходів відображено на рис. 4.

Мета інвестиційної підтримки	Показники оцінки досягнення поставленої мети	Чинники успіху інвестиційної підтримки	Показники оцінки впливу чинників на успішність інвестиційної підтримки
Досягнення кінцевого результату діяльності підприємства за допомогою висококваліфікованого, мотивованого персоналу, конкуренто-спроможного на ринку праці. Досягнення мети інвестиційної підтримки якості персоналу з мінімальними витратами коштів.	Продуктивність праці. Вартість одиниці праці. Обсяг продукції на одну гривню витрат на персонал. Прибуток підприємства. Частка витрат на утримання служби управління персоналом у загальній сумі витрат на персонал. Частка витрат на персонал у загальній сумі виробничих витрат підприємства. Термін окупності витрат на персонал. Витрати на професійне навчання у загальній сумі витрат на персонал.	Ефективний розподіл повноважень при здійсненні інвестиційної підтримки якості персоналу. Зв'язок винагороди з кінцевими результатами роботи підприємства. Гуманізоване робоче середовище. Ефективна організація професійного навчання персоналу.	Кількість гуртків якості. Ефект від реалізації особистих творчих планів. Індекс творчої активності персоналу. Тісний зв'язок винагороди з кінцевими результатами. Дохід, який отримує робітник і підприємство від підвищення якості персоналу. Ефект впливу програм навчання на підвищення результативності праці. Частота міжпрофесійних переміщень персоналу.
<p align="center">Показники результативності інвестиційної підтримки соціальних функцій</p> <ul style="list-style-type: none"> - продуктивність праці; - витрати на професійне навчання у загальній сумі витрат на персонал; - ефект від реалізації особистих творчих планів; - одержуваний робітником і підприємством дохід від підвищення якості персоналу (відповідно у вигляді зростання зарплати робітників і прибутку підприємства). 			

Рис. 4. Структура адаптивно-аналітичної моделі організації інвестиційної підтримки соціальних функцій підприємства

Наведена модель інвестиційної підтримки реалізації соціальних функцій на прикладі підприємств сільськогосподарського машинобудування дозволяє виявити особливості здійснення інвестиційної підтримки за умов дефіциту фінансових ресурсів, відсутності діючої системи цінностей і недостатньої мотивації персоналу; сформулювати принципові підходи до створення системи моніторингу інвестиційної реалізації соціальних функцій на підприємстві на основі дослідження принципів управління соціотехнічними системами, яка дозволить встановити зміну результативності такої інвестиційної підтримки; запропонувати критерії оцінки показників результативності інвестиційної підтримки реалізації соціальних функцій, які враховують специфіку підприємства і дозволяють визначити наскільки досягнуто цілі інвестиційної підтримки з урахуванням впливу чинників її успіху та інституційного змісту мотивування економічних агентів (працівників) конкретного підприємства, об'єднаних відповідними корпоративними особливостями.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі представлено теоретичне узагальнення і науково-прикладне вирішення питань оцінювання та управління розвитком підприємств сільськогосподарського машинобудування через вплив на їх соціальні функції; відповідно розроблені методичні засади і практичні рекомендації є основою для підвищення ефективності діяльності підприємств. За результатами дисертаційного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. У процесі аналізу встановлено відсутність єдиної чітко визначеної методології та методичних підходів до визначення соціальних функцій підприємства як чинника забезпечення ефективності управління з урахуванням сучасних тенденцій розвитку вітчизняних підприємств сільськогосподарського машинобудування. На основі узагальнення та систематизації теоретичних положень функціонально-структурної організації підприємств запропоновано структурно-логічну схему забезпечення ефективності системи управління підприємством через удосконалення функціональної взаємодії соціальних складових його функціонування. Обґрунтовано, що управління соціальними функціями виступає як один з пріоритетних напрямків підвищення ефективності менеджменту, скорочення витрат підприємства, підвищення якості продукції й економічних результатів діяльності підприємства в стратегічному контексті.

2. Обґрунтовано сутність підприємства як соціального інституту, у якому окрім економічних аспектів, вагомими є його соціальні функції. Авторське тлумачення соціальних функцій передбачає їх розгляд через наслідки діяльності підприємства по відношенню до персоналу та зовнішніх суспільних інститутів, які водночас безпосередньо та опосередковано визначають економічний стан підприємства. До класифікації соціальних функцій віднесено: 1) організаційно-економічна та соціокультурна ідентифікація людей як економічних агентів у просторі соціуму; 2) виробництво товарів та послуг, необхідних для суспільства; 3) формування макроекономічних параметрів, у т.ч. соціального змісту; 4) іміджеві характеристики. Встановлено, що ідентифікація соціальних функцій полягає у принципах їх ієрархічної ярусності (тобто детермінуючої і підпорядкованої ролі), а також невід'ємності від економічних та виробничих (для промислових підприємств). Методичні основи оцінювання, моделювання, прогнозування соціальних функцій передбачають аналізування множини критеріїв і показників, логічно обумовлених самими функціями. В роботі деталізовано сутність, зміст та логіку взаємозв'язування вихідних категоріальних положень загальної теорії підприємства через призму перегляду ролі його соціальних функцій. Обґрунтовано, що досягнення високої ефективності функціонування підприємства на рівні самодостатнього забезпечення ефекту реалізації соціальних функцій є новим напрямом наукового осмислення складових адаптивної системи управління.

3. Доведено, що соціальні функції підприємства носять безпосередню економічну інтерпретацію, впливаючи водночас на стан підприємства. Звідси формування моделі розвитку і поведінки підприємства передбачає узгодженість соціальних функцій в економічних стратегіях, де від ступеня узгодженості формується стабілізуюча та дестабілізуюча роль даних функцій. Зазначене

дозволило виділити окремі моделі поведінки, а саме: 1) рентоорієнтовану (у т.ч. модифікацію опортуністичної); 2) оптимізаційну; 3) соціоринкову; 4) соціально орієнтовану. Адекватність такого групування підтверджено на прикладі функціонування машинобудівних підприємств Вінницької області впродовж 1990-2013 рр.

4. Узагальнено типологізацію поведінкових моделей розвитку сільськогосподарських машинобудівних підприємств на основі аналізування за критерієм реалізації соціальних функцій, що ґрунтується на оцінці динаміки соціально-економічних показників, які характеризують досліджуваний процес, що дозволить менеджерам та економістам підприємств сільськогосподарського машинобудування виявити основні чинники і соціально-економічні проблеми, що виникли у підприємств за одночасного прогнозування і передбачення таких проблем відповідно до моделі поведінки та типу розвитку.

5. Описано методичні підходи до опису мультиплікативного механізму реалізації соціальних функцій на підприємстві сільськогосподарського машинобудування, який включає рівняння залежності економічних результатів функціонування підприємства від сукупності таких показників соціальних функцій як кількість якісних робочих місць, розмір оплати, мотивувальна частка заробітної оплати, витрати на навчання персоналу, обсяги виробництва, обсяги податкових відрахувань, витрати на благодійність і спонсорство. Розкрито суть механізму об'єктивної взаємозалежності вдосконалення системи менеджменту на підприємствах сільськогосподарської машинобудівної галузі із характером реалізації соціальних функцій. На цих прикладах встановлено пряму змістовну і кореляційну (щодо відповідних витрат) залежність між цими показниками, проаналізовано їх ефективність та типові сценарії розвитку згідно із типовими галузевими моделями поведінки підприємств. Звідси обґрунтовано стратегічний напрям розвитку вітчизняних машинобудівних підприємств на основі поєднання таких двох напрямів; представлено відповідну економетричну модель ефекту синергії при цьому. Зазначені теоретичні розробки та, відповідно, досягнення високого економічного ефекту при реалізації соціальних функцій підтверджено на прикладі окремих підприємств.

6. Запропонована у роботі адаптивно-аналітична модель організації інвестиційної підтримки соціальних функцій підприємства на основі координації дій дозволяє виявити особливості здійснення інвестиційної підтримки за умов дефіциту фінансових ресурсів, відсутності діючої системи цінностей і недостатньої мотивації персоналу, що сприятиме соціально орієнтованому розвитку підприємства із високими, ринково адаптованими економічними показниками. На основі управління соціальними функціями підприємств сформульовано концепцію побудови стратегії розвитку підприємства, обґрунтовано його ефективність в економічному та управлінському змісті.

7. Управління соціальними функціями пропонується здійснювати шляхом визначення центрів витрат на їх реалізацію на підприємстві. Це дозволить встановити принципові співвідношення щодо розподілу ресурсів, яке буде найбільш ефективним з точки зору досягнення найвищих економічних результатів за найменших витрат. Доведено, що основу такого розподілу складає

характер нарахування заробітної плати, її зв'язок з мотивацією персоналу до зростання якості. Концептуально це передбачає формування на підприємствах механізму, коли заробітна плата справляє відповідний належний соціально-економічний вплив, а її виплати здійснюються на користь рівня освіти і кваліфікації за принципом інтелектуалізації трудової діяльності.

8. Обґрунтовано, що розвиток вітчизняних сільськогосподарських машинобудівних підприємств може і повинен будуватися на принципах реалізації соціальних функцій. Такий збалансований розвиток підприємств передбачає удосконалення складу формальних і неформальних інститутів підприємства, які обумовляють трансформацію з урахуванням соціального чинника. Доведено, що такому переходу має сприяти система мотивів та стимулів, яка є основою відповідного соціального механізму. За результатами дослідження запропоновано модель трансформації поведінки підприємства, в основу якої покладено модернізацію кадрової стратегії як засобу удосконалення системи управління підприємством. Пропонується удосконалення системи управління персоналом здійснювати за такими основними напрямками: забезпечення персоналом, реалізація трудового потенціалу з точки зору забезпечення більш якісного виконання функцій, розвиток трудового потенціалу з урахуванням результатів оцінки діяльності персоналу, його зацікавленості у розвитку підприємства, залученні інвестицій у відповідні його напрямки розвитку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

1.1. Публікації у наукових фахових виданнях України

1. Гребеньок І.В. Поведінкові аспекти реалізації соціально-економічних функцій вітчизняних підприємств в процесі ринкового реформування / Н.П. Карачина, І.В. Гребеньок // Збірник наукових праць ПАТУ. Випуск 20, Т. 2. / За ред. М.І. Бахмата. – Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друк-Сервіс», 2012. – С. 34–38. – 0,31 друк. арк. (*Особистий внесок автора: обґрунтування поведінкових принципів аналізування змін функцій підприємств. – 0,18 друк. арк.*).

2. Гребеньок І.В. Поведінкові моделі реалізації соціально-економічних функцій вітчизняних підприємств / Н.П. Карачина, І.В. Гребеньок // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія Економічні науки / Редколегія: Калетнік Г.М. (головний редактор) та інші. – Вінниця : ВНАУ, 2012. Випуск 3 (69). Том 2. – С. 59–65. – 0,42 друк. арк. (*Особистий внесок автора: обґрунтування принципів поведінкового моделювання. – 0,22 друк. арк.*).

3. Гребеньок І.В. Оцінювання конкурентоздатності підприємства на основі функціонального підходу теорії ефективної конкуренції / О.В. Мороз, С.Г. Воловодюк, І.В. Гребеньок // Вісник ДНУ Серія Економіка, Вип. 7 (№4), 2013, т. 21. – С. 105–115. – 0,46 друк. арк. (*Особистий внесок автора: обґрунтування принципів врахування показників соціальних функцій підприємства при визначенні його конкурентоздатності. – 0,16 друк. арк.*).

4. Гребеньок І.В. Методологічні аспекти забезпечення конкуренто-спроможності підприємства та якості оновлення його потенціалу /О.В. Мороз, С.Г. Воловодюк, І.В. Гребеньок // Вісник Маріупольського ДУ Серія Економіка, Вип. 11, 2014. – С. 76–88. – 0,51 друк. арк. (*Особистий внесок автора: обґрунтування методології врахування соціальних функцій при оцінюванні конкурентоздатності підприємства. – 0,19 друк. арк.*).

5. Гребеньок І.В. Функціонування галузі сільськогосподарського машинобудування України та потенціал її розвитку / Н.П. Карачина, А.В. Вітюк, І.В. Гребеньок // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2014. – №1 (42). – С. 16–20. – 0,27 друк. арк. (*Особистий внесок автора: виявлення та дослідження загроз розвитку українського сільськогосподарського машинобудування. – 0,11 друк. арк.*).

6. Гребеньок І.В. Тенденції та стан соціально-економічного розвитку українського сільськогосподарського машинобудування [Електронний ресурс] / Н.П. Карачина, І.В. Гребеньок, О.В. Лазарчук // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2014_1_46.pdf. – 0,34 друк. арк. (*Особистий внесок автора: проведене оцінювання розвитку сільськогосподарського машинобудування, виявлення загальних тенденцій та закономірностей, відокремлення перспективних напрямків його розвитку. – 0,14 друк. арк.*).

1.2. Статі у наукових періодичних виданнях іноземних держав та публікації у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

7. Гребеньок І.В. Концептуальні основи формування теорії соціальних функцій сучасного підприємства / Н.П. Карачина, О.В. Лазарчук, І.В. Гребеньок // Економічний простір. – 2014. – №84. – С. 157–171. – 0,43 друк. арк. (*Особистий внесок автора: дослідження ключових чинників ефективності реалізації соціальних функцій підприємства та розроблена концепція ієрархічної ярусності соціальних функцій підприємства – 0,16 друк. арк. Збірник включено до наукометричних баз Index Copernicus, РИНЦ*).

8. Гребеньок І. Теоретичні та прикладні аспекти реалізації та управління соціальними функціями підприємств [Електронний ресурс] / І. Гребеньок // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2014. – Вип. 1 (10). – С. 13–24. – Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2014/14hiisfp.pdf>. – 0,37 друк. арк. (*Збірник включено до наукометричних баз ProQuest LLC, Index Copernicus International S.A., DOAJ, Google Scholar, BASE*).

2. Опубліковані праці апробаційного характеру:

9. Гребеньок І.В. До питання ідентифікації соціальної моделі корпоратизації вітчизняних підприємств / І.В. Гребеньок // Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : матеріали Х Міжнародної науково-практичної конференції, Луцьк, 26–27 травня 2010 р. – Луцьк : ВНУ ім. Л.Українки, 2010. – С. 95–97. – 0,17 друк. арк.

10. Гребеньок І.В. Проблеми соціальної моделі корпоратизації вітчизняних підприємств / І.В. Гребеньок // Теорія і практика сучасного підприємства в контексті парадигми економічної безпеки : матеріали VI Регіональної науково-

практичної конференції, Вінниця, 27–28 травня 2010 р. – Вінниця : ВНТУ. – 2010. – С. 399–401. – 0,15 друк. арк.

11. Гребеньок І.В. До питання оцінювання корпоратизації підприємств в Україні за критерієм соціальної ефективності / І.В. Гребеньок, І.І. Захаренкова // Проблеми облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством : матеріали I Регіональної науково-практичної конференції, Вінниця, 19–20 квітня 2011 р. – Вінниця : ФОП Данилюк В.Г., 2011. – С. 67–69. – 0,12 друк. арк. *(Особистий внесок автора: здійснено аналіз соціальних проблем розвитку підприємств. – 0,07 друк. арк.)*.

12. Гребеньок І.В. Організаційні особливості функціонування холдингів в Україні / В.М. Семцов, І.В. Гребеньок, І.І. Захаренкова // Економіко-правові особливості розвитку України та її регіонів в умовах євро інтеграції : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, (Сімферополь, 15–16 березня 2011 р.). – Сімферополь : КІЕГП, 2011. – С.128–129. – 0,08 друк. арк. *(Особистий внесок автора: результати аналізування соціальних показників функціонування холдингів. – 0,03 друк. арк.)*.

13. Гребеньок І.В. До питання соціальної ефективності корпоратизації машинобудівних підприємств в Україні / Н.П. Карачина, І.В. Гребеньок // Тенденції управління фінансовими та інноваційними процесами в умовах ринкових перетворень : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Вінниця, 2 березня 2012 р. – Вінниця : ВНТУ, 2012. – С. 300–301. – 0,09 друк. арк. *(Особистий внесок автора: опис результатів оцінювання соціальних показників підприємств. – 0,05 друк. арк.)*.

14. Гребеньок І.В. Соціально-економічні функції поведінкових моделей вітчизняних підприємств / Н.П. Карачина, І.В. Гребеньок // Облік, контроль та аналіз на підприємствах АПК: стан та перспективи розвитку : тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції, (Вінниця, 27–28 вересня 2012 р.). – Вінниця : ФОП Рогальська І.О., 2012. – С.116–119. – 0,19 друк. арк. *(Особистий внесок автора: обґрунтування принципів поведінкового моделювання за критеріями соціальних функцій підприємств. – 0,11 друк. арк.)*.

15. Гребеньок І.В. Інституційно-поведінкові аспекти реалізації соціально-економічних функцій вітчизняних підприємств / Н.П. Карачина, І.В. Гребеньок // Теорія та практика управління економічним розвитком : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 22–24 листопада 2012 р. – Т. 1. – Донецьк: ООО «Фирма «Друк Инфо», 2012. – С. 227–229. – 0,12 друк. арк. *(Особистий внесок автора: обґрунтування інституційних критеріїв аналізування соціальних функцій підприємств. – 0,07 друк. арк.)*.

16. Гребеньок І.В. Модель ефективності соціальних функцій промислового підприємства / І.В. Гребеньок // Тіньова економіка: генезис, джерела розвитку, перспективи подолання та цивілізованої інтеграції : матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, Вінниця, 23–24 травня 2013 р. – Вінниця : НВЦ «Генеца», 2013. – С. 50–51. – 0,08 друк. арк.

17. Гребеньок І.В. До питання реалізації соціальних функцій в межах поведінкових моделей вітчизняних машинобудівних підприємств / І.В. Гребеньок // Стан та перспективи розвитку інформаційних технологій в економіці та бізнесі : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної

конференції, Вінниця, 5 грудня 2013 р. – Вінниця : Редакційно-видавничий центр ВНАУ, 2013. – С. 65–68. – 0,15 друк. арк.

18. Гребеньок І.В. Соціальні функції підприємств сільськогосподарського машинобудування та їх поведінкові типи / І.В. Гребеньок // Проблеми облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців, Вінниця, 17–18 квітня 2014 р. – Вінниця : ВНАУ, 2014. – С. 56–59. – 0,17 друк. арк.

19. Гребеньок І.В. Інструментарій та механізми стимулювання соціально орієнтованої поведінки підприємств / І.В. Гребеньок // Інноваційний розвиток: економіка, управління, інформаційні технології, право, освіта : матеріали II Міжнародної науково-методичної конференції, Вінниця, 24–26 квітня 2014 р. – Вінниця : РВВ ВНАУ, 2014. – С. 134–136. – 0,12 друк. арк.

3. Інші праці, які відображають наукові результати дисертації

20. Гребеньок І. В. Роль людського фактора в інноваційному розвитку підприємств України / І. В. Гребеньок // «Вісник студентського наукового товариства «Ватра» ВТЕІ КНТЕУ. – Вип.2, Вінниця: Центр підготовки навчально-методичних видань ВТЕІ КНТЕУ, 2008. – С. 112–113. – 0,08 друк. арк.

АНОТАЦІЯ

Гребеньок І. В. Соціальні функції поведінкових моделей підприємств сільськогосподарського машинобудування. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України, Тернопіль, 2014.

У дисертаційній роботі обґрунтовано та розроблено теоретичні та методико-прикладні засади оцінювання, реалізації та управління соціальними функціями поведінкових моделей підприємств сільськогосподарського машинобудування.

Встановлено нові закономірності забезпечення ефективності діяльності підприємств з врахуванням змісту, результативності та ефективності реалізації соціальних функцій в рамках окремих типів економічної поведінки на прикладі підприємств сільськогосподарського машинобудування.

Обґрунтовано систему заходів з підвищення ефективності діяльності підприємств на основі використання потенціалу соціального менеджменту.

Отримані результати та розроблені рекомендації є комплексом прикладних розробок для формування ефективної соціально-економічної моделі розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування, у т.ч. методичні рекомендації з оцінювання та математичної інтерпретації моделей реалізації соціальних функцій підприємств, а також пропозиції щодо стимулювання соціально орієнтованої поведінки машинобудівних підприємств на засадах синтезу прикладних положень теорії контрактів і державного регулювання.

Ключові слова: сільськогосподарське машинобудування, підприємство, соціальні функції, модель поведінки, управління соціальними функціями.

АННОТАЦИЯ

Гребенек И. В. Социальные функции поведенческих моделей предприятий сельскохозяйственного машиностроения. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Тернопольский национальный технический университет имени Ивана Пулюя Министерства образования и науки Украины, Тернополь, 2014.

В диссертации обоснованы и разработаны теоретические и методико-прикладные оценивания, реализации и управления социальными функциями поведенческих предприятий сельскохозяйственного машиностроения.

Установлены закономерности обеспечения эффективной деятельности предприятий с учетом содержания, результативности и эффективности реализации социальных функций в рамках отдельных типов экономического поведения. Доказана целесообразность оценивания системы управления развитием предприятия, основу которой составляет баланс между экономическими и социальными показателями, а также эффективностью затрат на их динамику.

При анализе состояния сельскохозяйственных машиностроительных предприятий с точки зрения соотношения категорий «экономическая эффективность – реализация социальных функций» за период рыночного реформирования с начала 90-х гг. XX ст. описан эффект «минимизации социальных функций» и его последствия. Установлено, что особенное состояние постсоветского рынка было продиктовано прежде всего дисфункциональными последствиями реально возникшего типа несовершенной конкуренции, при котором осуществлялось игнорирование социального фактора и сопутствующих затрат при этом в первую очередь, массовый переход предприятий на рентоориентированный тип поведения в условиях отсутствия сколь либо научно обоснованной регулятивной политики. Доказано, что эффект конкуренции за счёт деградации социальных функций стал наиболее негативным и при этом наиболее действенным детерминантным фактором развития сельскохозяйственного машиностроения в процессе рыночных реформ в Украине.

Основным научным результатом исследований стало обоснование системы мероприятий, позволяющих повысить эффективность работы предприятий на основе использования потенциала социального менеджмента. Разработаны аналитические и экономико-математические основы прикладного использования категории «социальные функции предприятия», а также матрица детерминирования отдельных факторов указанных функций, которые при их комплексном анализе характеризуют деятельность репрезентативного предприятия. Предложена модель организационного управления на основе координации действий, которые позволяют обеспечить социально ориентированное развитие предприятия, а также высокие, рыночно

адаптированные экономические показатели. На этой основе сформулировано концепцию построения универсальной стратегии развития предприятия на основе управления его социальными функциями с обоснованием эффективности в социально-экономическом и управленческом аспектах. Предложен методический подход к типологизации поведенческих моделей развития промышленных предприятий с учетом критерия реализации социальных функций, что позволяет выявить основные факторы и социально-экономические проблемы функционирования предприятий, а также осуществлять прогнозирование состояния предприятия в соответствии с моделью поведения и типом развития.

Разработанная модель влияния социальных функций включает уравнение зависимости экономических результатов функционирования предприятия от таких показателей социальных функций как количество качественных рабочих мест, размер заработной платы и её мотивирующей составляющей, затраты на обучение персонала, объемы производства, размеры налоговых отчислений, затраты на благотворительность и спонсорство. Показан механизм объективной взаимной зависимости модернизации менеджмента развития на предприятиях машиностроения и характера реализации социальных функций. Установлена корреляционная зависимость между основными социально-экономическими показателями, представлена соответствующая эконометрическая модель эффекта синергии при этом. Обоснованы сценарии развития предприятий в соответствии с моделями их поведения относительно критерия реализации социальных функций. Указанные теоретические разработки и экономические эффекты при реализации социальных функций подтверждены на примере отдельных предприятий.

Экономически доказано, что развитие сельскохозяйственных машиностроительных предприятий может и должно осуществляться на принципах научно обоснованной реализации социальных функций. Такое сбалансированное развитие предприятия предусматривает изменения формальных и неформальных институциональных норм. Доказано, что такие изменения должны происходить на фоне динамики системы мотивов и стимулов, которые представляют новый тип социального механизма организационного развития. Предложена модель трансформации поведения предприятия, основу которого составляет модернизацию кадровой стратегии, системы управления персоналом, реализация и развитие трудового потенциала, инвестирование в соответствующие направления развития. Также предложено систему стимулирования социально ориентированного поведения машиностроительных предприятий на принципах синтеза прикладных положений теории контрактов и государственного регулирования.

Ключевые слова: сельскохозяйственное машиностроение, предприятие, социальные функции, модель поведения, управление социальными функциями.

ANNOTATION**Hrebenok I.V. The social functions of behaviours models of enterprises of agricultural engineer. – On rights for a manuscript.**

Thesis for a Candidate's degree of economic sciences in speciality 08.00.04 – Economics and Enterprises management (by economic activity). – Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University of Ministry of Education and Science of Ukraine, Ternopil, 2014.

In dissertation work grounded methodical position and practical recommendations are developed in relation to providing of effective model of realization of social functions of enterprises of agricultural engineer within the limits of the proper type of organizational conduct

New conformities to law are set in relation to efficiency of activity of enterprises, taking into account maintenance, effectiveness and efficiency of realization of social functions within the framework of separate types of organizational conduct on the example of enterprises of agricultural engineer. Grounded system of measures which allow to promote efficiency of activity of enterprises on the basis of the use of potential of social management.

The got results and developed recommendations are the complex of the applied developments for forming of effective socio-economic model of development of enterprises of agricultural engineer, in thereby methodical recommendations in relation to an evaluation and mathematical interpretation of models of realization of social functions of enterprises, and also suggestion in relation to stimulation of the socially oriented conduct of machine-building enterprises on principles of synthesis of the applied positions of theory of contracts and government control.

Keywords: agricultural engineer, enterprise, social functions, model of conduct, management social functions.

Підписано до друку 10.10.2014. формат 60×90 1/16
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Умов.-друк. арк. 0,9
Наклад 100 прим. Замовлення №1-1010.

* * * * *

Друк. Пп. Цимбал Л. Є.
Свідоцтво про реєстрацію №926951 від 30.07.2009 р.
м. Тернопіль, просп. С. Бандери, 15.
тел. (0352) 52-52-50.